

CAPS

maskew miller
learning

EXTRACT PAGES

MOPHATO 1 NGATANA YA
DIKGANGKHUTSWE

Platinum

Le Re Tlhabetse

B. C Dikwidi • D. P Phakedi • E. N Poo • M. G Phaladi

Platinum Le Re Tlhabetse Mophato wa 1 Ngatana ya Dikgangkhutshwe

Maskew Miller Learning
10 Freedom Way, Milnerton, Cape Town, 7441

© Maskew Miller Learning (Pty) Ltd 2022

Ditokelo tsotlhe di sireleditswe. Ga go karolo ya kgatiso e, e e ka boelediawang, ya bolokwa mo mofuteng o o ka tlhagiswang gape ka ona, kgotsa ya gaswa mo sebopegong sengwe le sengwe kgotsa ka mokgwa o o rileng (eleketeroniki, ka motšhine, ka kgatiso kgotsa ka mokgwa o mongwe o o sa dumeletsegeng) ntle le gore go bonwe tumelano e e kwadilweng fa fatshe ya mong wa ditshiamelo tse di sireleditsweng tsa bokwadi pele.

Fa o batla go rebolelwa tetla ya go ka gatisa lekgetlo le lengwe gape kgotsa go dirisa karolo nngwe le nngwe ya buka eno, o kopiwa gore o ikgolaganye le Setlhopha se se rebolelanang ka Ditshwanelo le Tetla mo go 021 532 6000 kgotsa ka go romela imeile mo go rightsgranting@mml.co.za.

Kgatiso ya 1 ka 2025

ISBN 978-1-779-89154-9
ePDF ISBN 978-1-834-98589-3

Mophasalatsi Khanga Slinda
E rulagantswe ke Violet Maphefo Sefola
Mothalo wa bokwante ka MML Visual Design
Botaki jwa bokwante ka MML
Mothalo wa buka ka MML Visual Design
Botaki ka MML
Thulaganyo ya mokwalo ka SPI GLOBE INC Natalie McCulloch
E gatisitswe ke

Diteng

Paka: 1

1. Nna: Ke nna yo (Puiso)	1
2. Nna: Nna ke tshwana ke le esi! (Pina)	5
3. Mekgwa e e siameng: Ditshwanelo tsa me jaaka ngwana (Puiso)	9
4. Kwa gae: Ba lelapa la me (Puiso)	13
5. Nna: Dilo tse ke di ratang (Puisano)	17

Paka: 2

6. Kwa sekolong: Phaposi ya me (Puiso)	22
7. Kwa sekolong: Ditiro tsa ka metlha tsa mo phaposing (Puisano)	26
8. Kwa sekolong: Maboko mo phaposing (Maboko)	30
9. Mekgwa e e siameng: Ditshwanelo tsa bana (Puisano)	34
10. Kwa sekolong: Ditshwanelo tsa bana yo ke mo ratang (Puiso)	38

Paka: 3

11. Mekgwa e e siameng: Dijo tse di siametseng mmele (Puiso)	42
12. Mekgwa e e siameng: Mmeko o tsh komelwa jang? (Puiso)	48
13. Kwa gae: Mekgwa e e siameng o tsh komelwa (Resipi ya dijo)	54
14. Kwa gae: Mekgwa e e siameng o tsh komelwa (Dipina)	60
15. Mekgwa e e siameng: Tlhokomelo ya boitekanelo (Puiso)	66

Paka: 4

16. Maemo a bosa: Maboko (Maboko)	72
17. Maemo a bosa: Ditlha mo ditlhareng (Puisano)	79
18. Mekgwa e e siameng: Tlhokomelo ya tikologo (Puisano)	86
19. Maemo a bosa: Diaparo go ya ka bosa (Puisano)	93
20. Maemo a bosa: Bosa le diphologolo (Terama)	100
Lenanefoko	108

EXTRACT PAGES

Dipotso pele ga puiso

1. A o a iketse? Tlhalosetsa morutabana gore ke wena mang?
2. O godisiwa ke mang kwa lapeng?
3. Motse wa gaeno o bidiwang eng?

Nkoko pula e a na. Ga ke kgone go tshamekela kwa ntle le ditsala tsa me, go bua Nako a ntse a gogakaka nkoko ka khiba. Nako, o ne a dula le nkoko wa gagwe ba le babedi fela. Mme wa gagwe o dira kwa toropong, ke lepodisi. Le rre wa gagwe le ene o dira kwa toropong, ke rrasetimamolelo.

Nako e ne e le ngwana wa bofelo mo batsading ba gagwe. Nkoko wa gagwe, Mme Moeketse, o ne a itse nako go rekisa dimonamona tse di mantsi kwa sekolong se se gaufi le bona.

Nkoko o ne a mmelela gore a seke a tswela kwa ntle, gonnye o tla tshwara ke mokgotlhwane. “Nkoko, jaanong ke tla eng? Ke tshameke ka eng? Ke tshameke le mang? Ga ke batle go bobala nna” Nako o a lela, o ipitikolosa fa fatshe. Nako o ne a bua goeletsatsa a sa neele nkoko wa gagwe tšhono ya go ka fetola.

Kwa bofelong nkoko o ne a emelela a ntsha buka ya ditshwantsho gore ba lebelele ditshwantsho tsa Nako tsa fa a ne a santse a le monnye. Ngwanaka, ke kopa o reetse, tlaya kwano re lebelele bukana ya ditshwantsho. Ke batla re lebelele botshelo jwa gago fa o ne o ne o santse o le monnye,” go ne go bua nkoko ka lentswe le le kwa tlase.

Nako o ne a itumelela seo. O ne a iphimola mamina a a neng a tletse sefathlego. A emelela, a dula le nkoko mo soufeng ka tidimalo. O ne o bona gore o itumeletse go bona ditshwantsho tsa gagwe. “Tlanya setlogolo sa me, re ya go lebelela ditshwantsho tsa gago re bone gore wena o mang,” go bua nkoko ka monyebo.

“Fa ke wena Nako, wa ipona gore ke wena?” Go botsa nkoko. “Ao tthe nkoko ke ne ke le monnye jaana, ke tshotswe leng?” Go botsa Nako. “Wena o tshotswe ka di 21 tsa kgwedi ya Ferikgong ka ngwaga wa 2008. Go ne go le maruru ka letsatsi leo.”

Yo ke mme wa gago, Boitumelo. E go ke Kabelo. Bonnake ba gago ba ne ba sa dumelwa go tsena ka ta bokolong go go bona, fela ba ne ba itumetse e le tota ka letsatsi leo.”

“Jaanong nkoko, goreng o itumetse leina la Nako?” go botsa mosimanyana Nako. “E bile re ile leina le Nako gonne o mosimane o le esi mo gare ga base go re bile re ne re dumela gore e ne e le nako ya Modimo go re reena wena ka nako eo. E bile gape, leina la rremogolo wa gago e ne e le Nako le ena,” go tthalosa nkoko.

“Mme wa gago Boitumelo, ke lepodisi. A o itse tiro ya bopodisi?” go botsa Nako. “Ee, Nkoko mapodisi a dira tiro ya go re sireletsa le go tshwarana thobane ba ba dirang bosenyi.”

“O nepile, ke ka ntlha eo a sa kgoneng go dula le wena fa. Mme wa gago o dira bosigo le motshegare go lwantshana le bosenyi Rraago ke Kabelo. Ene ke rrasetimamolelo, a o a itse tiro ya borrasetimamolelo?” go botsa Nkoko. “Nyaya nkoko, ga ke itse ka tiro ya ga rre”, go arabela Nako.

“Borrasetimamolelo ba bitswa fa go na le molelo o mogolo. Gongwe go ka bo go ša dikago kgotsa ditlhare. Tiro ya bona ke go tima molelo. Ke ka ntlha eo rraago a sa kgoneng go dula le wena fa.”

“Lebelela setshwantsho se, ke wena fa o le dikgwedi di le robongwe. O ne o simolola go tsamaya fa. O ne o tsamaya ka bonya o ntse o itshegetsa ka nthoto. O ne o rata borukgwe jo ke mo yotlhe. Mmala o motala o ne o nna mo go maswe. O ne o rata go ja maungo thata.

Fa o ne o na le nna waga e le tharo, o ne wa simolola go tsama sekolo sa bomampimpana. O ne o rata go lela fa o

ya sekolong. Morago ga go nna le ditsala, o ne wa simolola go rata go ya sekolong. A o sa ntse o gopola ditsala tsa gago tsa kwa sekolong sa bomampimpana?” go botsa Nkoko.

“Ee, nkoko. Ke ne ke na le ditsala e le pedi fela. E ne e le Onalenna le Omasego. E ne e le mafatšha. Ke ne ke ba rata thata. Re ne re rata go tshameka kgwele ya dinga mmogo. Re ne re dula mmogo mo tafoleng e le nngwe go fitlha mo tšona mo mophatong wa R. Le jaanong re sa ntse re le ditsala.

“Lebelela setshwantsho se. E ne e le letsatsi la gago la go aloga. O ne o le morutwaneng o matlhagatlhaga ka letsatsi leo. O ne o apere sutu e kete o monyadisi. Bokgaitšadi ba gago ba ne ba le teng go go tshegetsa Omasego e leng leitebolo, e ne e le ena yo a neng a go reketse sutu le ditlhako, fa Mosetsanagape ene a ne a go apesa. A o sa ntse o gakologelwa leina la morutabana wa gago?” go botsa nkoko.

“Ee, nkoko e ne e le Rre Matlapeng. O ne a na le lerato le legolo mo barutwaneng. O ne a re ruta ka mebele ya rona, go bala dinomoro le go kwala maina a rona”.

“Nako, a o sa ntse o gopola puo ya gago fa o ne o ikitsise?” go botsa nkoko. “Ee, ke ne kare; dumelang barutabana, bagolo le ditsala tsa me. Leina la me ke Nako Mosia. Ke morutwana wa Mophato wa R mo sekolong sa Reakgona. Ke bua Setswana.

Ke mosimane wa dingwaga di le thataro. Ke na le bokgaitsemi ba le babedi e leng Masego le Mosetsanagape. Batsadi ba me ke Boitumelo le Kabelo. Nna ke gofejana kwa gae. Ke dula le Nkoko wa me o ke mo ratang thata. Ditsala tsa me ke Onalenna le Omasego. Ke a leboga”

Nkoko o ne a opa diatla, ka boitumelo jo bogolo. “Go a itumedisa gore o sa ntse o gakologelwa gore ke wena mang. Jaanong a re lebelele setshwantsho sa bofelo. Ena ke letsatsi la gago la ntlha mo Mophatong I.

O ne o felegeditse ke nna le batsadi ba gago. O ne o itumetse thata e bile o fela pelo gore nkoko a bulwa leng. A o sa ntse o gopola letsatsi le? Go botsa nkoko. “E nkoko, ke a le gopola letsatsi le. Ke ne ke itumeletse go tswala kgetsana ya me ya dibuka, ke apere le diaparo tsa sekolo go tshwanya le bokgaitsemi ba me. Ke itumetse nkoko, se ke segopotsi ka gae me”.

Dipotso morago ga puiso

1. A o tlhalogantse kgang e o e buisitseng? Kgang eno e bua ka ga mang?
2. Ga twe batsadi ba gagwe ba dira tiro efe?
3. Ga twe nkoko wa gagwe o tumile ka eng mo motseng?

2. Nna ke tshwana ke le esi!

Dipotso pele ga puiso

1. A o itse go opela?
2. Tlhalosetsa morutabana gore pina e o kileng wa itlhamela yona e opela ka eng?
3. Ke mang yo a go rutileng go opela?
4. A go na le mongwe yo o opelang go tshwana le yo kgotsa o tshwana o le esi?

Ke tshwana ke le esi nna!

Ntebe, o itebe.

A o a bona gore ke tshwana ke le esi!

Bona diatla tsame, leba tsa gago.

A o a bona gore ke tshwana ke le esi!

Ke tshwana ke le esi nna!

Ntebe, o itebe!

Ga ke utlwe, a wena o utlwa?

Ke susufetse mme ke kgona go buisa sentle.

Ke fitlhelela le madio a a itumedisang.

Ke tshwana ke le esi nna!

Ntebe, o itebe.

Bona dinao tsame, leba tsa gago.

Ke golofetse, fela ke tshameka kgwele ya diatla ya basetsana!

Ke setswerere se segolo sa kgwele ya diatla ya basetsana!

Ke tshwana ke le esi nna!
Ntebe, o itebe.
Ke foufetse, a wena wa bona?
Bona jaaka ke fitheletse sekgele sa mmينو.
Rona re kgona sengwe le sengwe.
Re tshwana re le esi e le tota.

Ro-na, ro-na, re tshwana re le esi!
Re tshotswe go tshwana le
batho ba bangwe botlhe.
Fela re tshwana re le esi,
re tshwana re le esi.
Letlalo la rona le farologane!
Matlho a rona a farologane.
Ka nnete re tshwana re le esi!

Ro-na, ro-na re tshwana re le esi!
Re dira ditiro tsa botlhe!
Re kgona go bala, go buisa le
go bina.
Letlalo le, ga le batle le matsi.
Matlho a, ga a batle le matsi.
Ka nnete re tshwana re le esi!

Ro-na, ro-na re tshwana re le esi!
Re ja dijaka jaaka botlhe.
Re tshameka metshameko jaaka botlhe.
Re tsena sekolo jaaka botlhe.
Moriri wa rona o tshwana le letlalo la rona!
Ka nnete re tshwana re le esi!

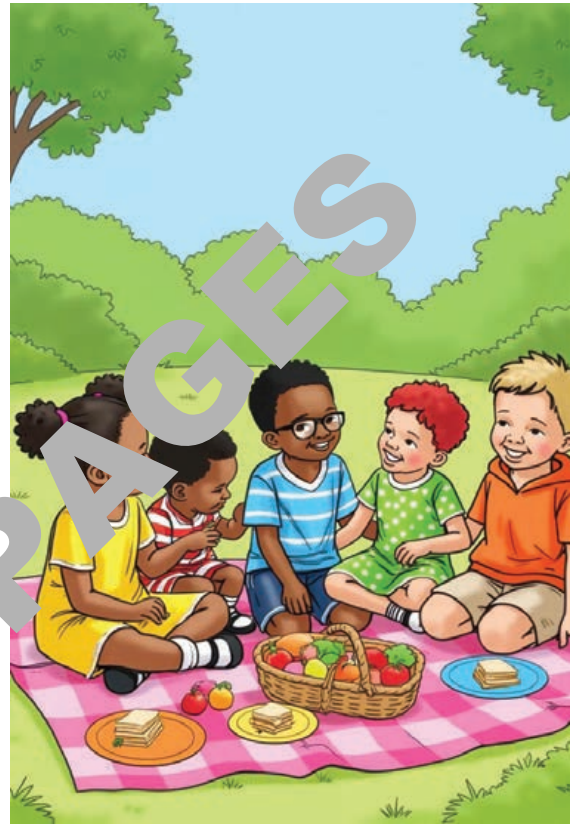

Ro-na, ro-na re tshwana re le esi!
Bona jaaka re aloga.
Re itumemetse go tshwana le botlhe.
Re ipaakanyetsa go ya mophatong o mongwe.
Ka nnete re tshwana re le esi!
Re ktshwana re le esi, rona tshwana re le esi.

Legae la me le le tshwanang le le esi!
Legae la me le ditsala tsa me.
Le amogela bana ba ba tshwanang ba le esi.
Batsadi ba me ba kae?
Ruri ke ngwana yo o tshwanang a le esi.

Ke nako ya maitiso.
Re jele dilalelo tse di monate.
Re ipaakanyetsa go robala.
Boroko o kae, ke a go boroko?
A boroko le wena o tshwana o le esi?

Mongwe le mongwe o tshwana a le esi fa,
O tshwana a le esi ka tsela ya gagwe.
Re kgona go ya dikolong jaaka wena.
Re kgona go ya maeto jaaka wena.
Lefelo le le tshwana le le esi mo go rona.

Tee tee tee, re batla tee tee tee.
Wena ketlele o tshwana o le esi jang?
Nna ketlele, ga ke na letsogo.
O ya go ntshwara jang?
Šhii-šhii-šhii ke a fisa.
Ka nnete o tshwana o le esi wena ketlele.

Tee tee tee, re batla tee tee tee.
Wena ketlele o tshwana o le esi jang?
Nna ketlele, ga ke na setswalo.
O ya go ntswalela jang?
Šhii-šhii-šhii, ke a fisa.
Ka nnete o tshwana o le esi wena ketlele.

Tee tee tee, re batla tee tee tee.
Wena ketlele o tshwana o le esi jang?
Nna ketlele, ke a dutla.
O ya go ntshela jang metsi?
Šhii-šhiii-šhiii, ke a fisa.
Ka nnete o tshwana o le esi wena ketlele.

Tee tee tee, re batla tee tee tee!
Ka nnete le tshwana o le esi lotlhe diketlele.
Fela mpheng tee tee tee ke batla tee tee.
Go ma-ru-ru-ru, mpheng tee tee tee.

Dipotso morago ga puiso

1. A o tlhalogantse pina e o e buisitseng? Pina eno e bua ka ga mang?
2. A batho ba tshwana kgotsa ba tshwana ba le esi?
3. Ke eng se se dirang gore ba tshwane ba le esi?

3. Ditshwanelo tsa me jaaka ngwana

Dipotso pele ga puiso

1. A o itse ditshwanelo tsa gago jaaka ngwana? Tlhalosetsa morutabana gore ke ditshwanelo dife tse wena o di itseng?
2. Ke mang yo a go rutileng tsona?
3. A go na le mongwe yo o mo itseng yo ditshwanelo tsa gagwe di gatakakiwang?

Mosetsana Tselane o ne a dula le mmangwane wa gagwe. Tselane o ne a na le dingwaga di le supa. Mmangwane o ne a le bogale e bile a tlhola a kgadiepetsa Tselane.

Tselane o ne a iteelwa sengwe le sengwe nna. Fa a tsosiwa o ne a gogiwa ka leotonyane gore a bo a thule rakana e e fa thoko ga bolao. Mme wa gagwe wa madi o ne a ile go direla kgakala le legae.

Tselane o ne a tsena sekolong se potlana se se neng se bidiwa Ditiro mo motseng o o neng o bidiwa Marakanelong.

Tselane o ne a le leswe e ene diaparo tsa gagwe di tshutshuma mafura e kete go ne go iphahlela ka ene fa go sena go jewa. O ne a sa kame moriri fa a tla sekolong, tlhogo e le tshetlha le diaparo tsa sekolo di le leswe letsatsi le letsatsi.

Fa a tla sekolong o ne a sa rwale ditlhako, o ne a rwala diramphaphane, a le mosesane mme a gotlholo botlhoko fa a le ka fa phaposeng. Go ne go bonagala gore go sengwe se se diragalang.

Ka nako ya dijo tsa motshegare kwa sekolong, ke ene wa ntlha wa go ema mo moleng. O ne a tla sekolong ka sekotlolo se se senang sepe. O ne a jela ka bonako jo bo gakgamatsang.

Tiro ya gagwe ya sekolo o ne a sa e dire sentle, a tlhola a robetse mo phaposiborutelong. Maduo a gagwe a ne a se tihole a kgotsofatsa. Tirogae o ne a sa e dire gotlhelele.

Morutabana wa ga Tselane e ne e le Rre Vuyane, monna wa seemo. O ne a tlhola a apere digalase tsa matlho. O ne a lemoga gore Tselane o tlhola a le maswe mme o tlhola a robetse letsatsi le letsatsi ka mo phaposing.

A ema fa pele ga gagwe a mo tsosa mme a mo kopa gore a tswele kwa ntle le ena. “Tselane ngwanaka, bothata ke eng o robala letsatsi le letsatsi ka fa phaposing?” morutabana Vuyane o ne a mo botsa ka lerato.

Tselane a kgwa mowa, “Morutabana, ke dula le mmangwane wa me kwa gae. Fa ke tsena kwa gae ke simolola pele ka go phepafatsa mme fa ke fetsa ke wela dikotlolo. Ka ura ya bone ke simolola go tsena molelo, go baakanyetsa dilalelo. Mmangwane wa me o tlhola a tswele bojalwa letsatsi lotlhe. Ke fitlhela le dijo di se teng.

Ka Lamathatso ke ya go thusa kwa lebenkeleng la ga rre Mataung gore ke tle ke je sengwe. Ga ke bone nako ya go ikhutsa gonne ke tlhola ke dira letsatsi le letsatsi. Mme wa me o romela madi kgwedi le kgwedi fela mmangwane a a dirisa go reka bojalwa”. Tselane o ne a thubega ka selelo fa a tlhola fetsa morutabana.

Morutabana a gana go tswa matlhabisaditlhong a a kana. “Tselane, a o raya gore o a dira o ntse o le monnye jaana?. O motsadi o ntse o le monnye jaana? O papaya o ntse o le monnye jaana?” Morutabana a tswelela go baya dipotso di gana go fela a gagametse. Tselane a dumela fela ka nako. Tselane o ne a mo kopa gore a seke a mo leleka mo phaposing ga gagwe, o tla leka go dira ka natla.

Morutabana o ne a buisana le mogokgo wa sekolo ka ga se, mme ba leba kwa gaabo Tselane. Ba ne ba tsamaya le Tselane fa sekolo se tswa. Fa ba goroga ba tlhakana le mabotlolo a bojalwa gotlhe. Dikgoro di butswa, mmangwane a robetse mo setulong a tshwere lebotlolo la bojalwa ka letsogo.

Morago ga go bona tiragalo yotlhe e, ba rulaganya kopano le modirelaloago wa sekolo ba mo bolelela tsotlhe tse ba di boneng. Ba boa ba rulaganya loeto gape go ya kwa gaabo Tselane.

Fa ba tsena ka kgoro ba bone Tselane a apere unifomo ya sekolo a gotsa molelo.

Mmangwane a robetse a sa ntse a tshotse lebotlolo la bojalwa ka letsogo. Tselane fa a ba bona o ne a swabile a sa itse gore a dire eng go tlosa leswe ka bonako le go apola diaparo tsa sekolo. O ne a ba amogela mme a botsa gore morutabana le mogokgo ba tsamaya le mang.

Modirelaloago o ne a itlhalosa gore ene ke mang, o tlike fano ka ntlha ya seemo sa mo lelapeng e bile o tlike go tthatlhela kgetse ya tshotlakako ya ditshwanelo tsa bana.

Mmangwane o ne a thanya mo borokong fa a utlile a tthatlhelo ya kgetse ya tshotlakako ya bana”. “Dumela mme, ke wena motlhokomedi wa ngwana yo?” go botsa modirelaloago. “Ee, fela ga se nna mme wa gagwe”, go araba mme mangwane. “Go siame mme, ke ona mafoko a re neng re a batla ao.

Molao mo nageng ya rona o sireletse bana e bile o ka iphitlhela o le kwa kgolegolong ka se o se dirang mma. Bana ba na le tshwanelo ya go tlhokomelwa ke ba lelapa kgotsa motsadi kgotsa ba ka tsewa mo tikologong eo ya lelapa mme ba siwa kwa lefelong le lengwe le le sireletsegileng.

Ngwana o tshwanelwa go tsewa dijo, a nne mo ntlong e e phepa e e sireletsegileng, a tshwanelwa ka ditirelo tsa pholo fa a bobola le ditirelo tsa tlhokomelo ya setšhaba ka kakaretso. Ngwana mongwe le mongwe o na le tshwanelo ya go sirelediwa kgathlanong le tshwaro e e sa siamang, go bogisiwa, go itlhopkomolosiwa, go tlhokofadiwa mo moweng, mo nameng kgotsa go nngwe le gongwe fela ka nako nngwe le nngwe.

Mma, ke utlwile gape gore ngwana yo o dira gape le kwa lebenkeleng lengwe. Seo ga se a dumelwa. Ga go na gore ngwana wa dingwaga di le supa a ka ya go thusa kwa lebenkeleng. Tiro eo ga e maleba go ya ka dingwaga tsa gagwe.

E ka mo tthagisetsa kotsi kgotsa go mo ama mo boitekanelong jwa gagwe, kgolo ya gagwe, botho ba gagwe le kamano ya gagwe le batho mo setšhabeng kgotsa gone go mo kgoreletsa mo dithutong tsa gagwe. Bana ga ba tshwanelwa go nyenyefadiwa mo dikarolong tsothe tsa botshelo.”

Modirelaloago o ne a tswelela a re, “mme, re na le tetla ya go tsaya Tselane mo gae mo, mme re mo ise kwa tlhokomelong ya bana go fitlhela re bona phetogo mo gae. Re tla nna re letile go tlhola maemo a lelapa kgwedi le kgwedi.” Mmangwane o ne a itshwere thaa a sa itse gore a bue eng.

Mogokgo o ne a bona go le botlhokwa go bitsa kopano ya batsadi ka bonako go ba lemosa ka ditshwanelo tsa bone mo nageng ya Aforika Borwa.

Mogokgo o ne a kopa modirelaloago go arogana le tsohle batsadi le bana ba bona. Mo kopanong eo motsadi o ne a itse le ngwana wa gagwe mmogo.

Mogokgo o ne a bona seo se sa lekana mme go bitsa pitso ya batsadi gore ba iponagatse mo sekolong ka dikgaleletsi di le dintsi mo dithutong tsa barutwana mo sekolong. Batsadi ba baithuti ba ba sa direng sentle mo dithutong tsa bone ba ne ba na le matshwao a go se tsholwe sentle kwa gae kgotsa gone go tlhoka tlhokomelo.

Modirelaloago le ene o ne a bakiwa go tla go ema batlapitsong ka lefoko le go baruta ka ga ditshwanelo tsa bana. O ne a tla ka dipampitshana tse di tshabang ka ditshwanelo tsa bana ba Aforika Borwa mme a ba laela go nna ba bangwe kwa gae. Seemo sa Tselane se ne sa fetoga.

O ne a tlhola a le pona jaanong. A bonagala a itumetse e bile a kokotlela mmele. O ne a simolola go itumelela ditirwana tsa phaposiborutelo mme ka ponyo ya lemo maduo a gagwe a ne a fetoga.

Dipitso morago ga puiso

1. A o tlhalogantse kgang e o e buisitseng? Kgang eno e bua ka ga eng?
2. A o akanya gore Tselane o ne a itse ditshwanelo tsa gagwe jaaka ngwana?
3. Fa Tselane a ne a itse ditshwanelo tsa gagwe, o akanya gore ke eng se a ka bong a se dirile?

4. Ba lelapa la me

Dipotso pele ga puiso

1. A o itse ba lelapa la gago? Tlhalosetsa morutabana gore o itse bomang ba lelapa la gago?
2. Ke mang yo o ratang go mo etela fa dikolo di tswaletse?
3. A go na le yo mongwe wa lelapa yo a ratang go le batsadi ba kgotsa yo a ratang go le tlotlela dikgang?

Gantsi ka malatsi a boikhutso, ditlogolo di ne di rata go etela malome gonne o ba tlotlela dinaane bosigo bongwe le bongwe pele ba robala. Modise, Khutso le Obakeng ke ditlogolo tsa ga malome tse a di ratang thata. Ditlogolo tse di dula kwa motseseteng mong le batsadi ba bona.

Malome o ne a ba tlotlela dinaane tse koko a neng a mo tlotlela tsona pele a ikela badimong. Modise o ne a le moleele go ba feta botlhe. Khutso ene o ne a ne le moleele, fa Obakeng ene e le raditshewana, a tshegetse mme a tloha a sotla bo mogoloagwe.

Malome a simolola kgana: O tswa ka letsatsi lengwe monna mongwe wa motsamai o ne a rata go tloha a tsamaya mo nageng a gakgamaditswe ke dilo tsa tlhago e bile e bopotsa dipotso di le dintsi gore go tlele jang gore dilo dingwe di nna teng. E rile fa a ntse a tsamaya jalo a feta fa thoko ga lewatle.

A gakgamala go bona metsi a mantsi a a boitshegang, a lewatle. A lebelela jalo a makhubu a itaagana mo godimo ga a mangwe. A lebelela kwa kgakga kwa a bonang bosetlha fela, mme a sa bone kwa metsi a felelang teng.

E rile fa a ntse a a lebile jalo a utlwa go suma ga metsi. Fa a ntse a tshwerwe ke kgakge jalo ga utlwala lentswe, “Dumela rra!” A lebelela ka fa morago ga gagwe a se bone sepe. Lentswe la utlwagala kwa godingwana ka nako eno, “Ke ntse ke re dumela rra”.

Monna a araba ka letshogo, “Dumela wena yo ke sa go boneng.” Lekhubu la araba, “Ke nna mong wa metsi, o seka wa tshoga.” Monna a simolola go repa mme a bota makhubu gore a kgona jang go itaagana jaana mo godimo ga a mangwe.

Lekhubu la tlhalosa, “Ke dirisana sentle le rraphefo mme go na le botshelo ka fa tlase ga me. Go dimela le ditshedi tse di tshelang mo dimpeng tsa me. Mme tsala ya me, rraphefo o, nthusa go iphepafatsa ka go ragela leswe kwa ntle.”

Lekhubu la bua, “Ke sebaka se se telele ke ntse fano, nka eletsa go le etela, ke tle ke bone botshelo ba lona kwa lefatsheng.” Monna a dumela, mme ga tlhophiwa letsatsi.

Ka letsatsi le le tlhophilweng ga tsoga phefo e kgolo, u tsubudla, ga utlwala modumo o mogolo. Metsi a tla a rwaletse a gogola sengwe le sengwe a lebile kwa ntlong ya monna.

Ka nako eo monna o ne a robetse. A utlwa e kete wa nora. Fa a okomela kwa ntle ga lethabaphefo, a bona metsi a tla a rwaletse, a gogola sengwe le sengwe.

Monna a seka a tlhola a re kamoso, a pona mola molangwana wa gagwe a tlhanola direte. A tshaba go fitlha a bona thabana e e kwa godimo. A ema godimo ga yona. A tsoa ka lentse le legolo a re, “Nnyaya modimo wa metsi, fa diragala ana o tlile go mpolaya.

Ke kopa gore o boele gae, ke na e tla go etelang e seng wena”. Ka nnete metsi a mo reetsa mme a boela kwa lewatlang a swabile nko go gaisa molomo ka a ne a itlaga a re a bone tsala ya mmatota.

Marulelo a dintlo a nna a fofie. Go ne go tletse metsi mo ditseleng tsothhe. Batho ba ne ba gkgamaletse go bona pula e e simolotseng ka bonako, mme ya ntlelela ka bonako. Naga ya bone e ne e tlhakathakane.

E ne e le monna mela a tlhaloganyang se se neng se diragala. Kana e ne e le monna o rileng lekhubu le tle go eta. Monna a sala a gkgamaletse tiragalo eo, mme a boela gae. Fa a ntse a tsamaya jaana, a ikutlwa a simolola go tshabela ke phefo. A tsena ka go gotsa molelo go iphuthumatsa.

Monna o ne a agile le baagisane ba ba botho thata. Ena o ne a dula le mosadi wa gagwe, bana ba le bararo, katse le ntšwa. Fa a ntse a goreletse molelo, a bona go le botoka go bolelela lelapa la gagwe le baagisane ba gagwe ka keletso ya lekhubu. Kana keletso ya lekhubu e ne e le go etela batho ba ba dulang mo lefatsheng go ba itse. Bothata e ne e le gore, go tla ga gagwe go tshabisa batho.

“Rre Morutlwe dumela le balelapa la gago, a le tsogile?” go botsa monna a dumedisa baagisane ba ba neng ba agile gaufi le ena. “Dumela monna, nyaya re tsogile fela re senyegetswe rra. Bona fela gore metsi a sentse dintlo tsa rona jang.

Ditlhare di wele, marulelo a fofile. Jaanong motho o tshwanetse go baakanya ntlo ya gagwe gape. Kana go ne go sena pula epe, a kgotsa lewatle le batla go re bolelela sengwe?” go botsa moagisane wa monna. “Kana se ke lwa ntlha se direga, metsi a a kwa lewatleng a itse ko a tshwanetseng go felela teng.” Moagisane o ne a tshwanetseng fela ka puo ya gagwe, go fitlhela a bona gore Monna o na le sengwe se a batlang go se bua.

Monna o ne a sa itse gore o tla tlhalosa jang le lekhubu le batla go itse malapa a a agileng gaufi le ena. O ne a akanya fela gore ba ka se mo tseye tsia. Mogopolo wa gagwe o ne a akanya dilo di le dintsi. O ne a felele a kopile gore lelapa la gagwe le mme gaufi le ena gore a tle a ba bolelele botlhe ka nako e le nnye.

“Bagaetsho, ke na le molaetsa o tswang kwa lewatleng. Ke a itse gore le gakgamaletse tshenyelo e diragetseng mme go sena pula. E bile le gakgamaletse gape gore metsi a lewatle a fitlhile jang fa.” Monna o ne a bua a ikokobetsa, mme botlhe ba ne ba mo reeditse ka tlhoafalo.

“Ke ne ka etela lewatle, mme lentšwe le ne la tswa mo lewatleng e le la lekhubu. Lekhubu le ne le batla botsalano le go re itse. Nna ke ne ka le bolelela gore ga go molato le ka re etela mo motseng wa rona. Ke ne ke sa itse gore ga dira tshenyo e kanakana. Lekhubu le re le batla go itse malapa a rona.

Jaanong, akanya gore gongwe e nne rona ba re yang go le etela mme re ikitsise sentle.” Moagisane a arabela ka monyebo. “Ee, go raya gore ke mong wa metsi yo mošwa. Gantsi morago ga dingwaga di le kae re itemogela se, e le sesupo sa go itsise mong wa lewatle o mošwa. Ga go molato gore re tshela ka kagiso, re tlaya go ikitsise.

Ba rulaganya go ya mo letsatsing le le latelang. E ne e le sengwe se se tlwaelegileng go direga fa mong wa metsi o mošwa a ikitsise. Mo mosong ba tsogela teng. Ba ne ba fitlha mo lewatleng.

Lekhubu le ne le itumeletse ketelo e, go ne ga tsoga phefo e e maatla mo lewatleng mme e sa fitlhelele go bona. Go ne ga simolola lelapa la monna go ikitsise. “Dumela Lekhubu, nna Ke Monna, ba ke ba lelapa la me. Ke dula le mosadi wa me Tumelo, mafatlha a me Kgosi le Kgosana, leina la mosimanyana wa me ke Tshepo. Ke ruile diphologolo tsa selegae. Ke na le ntšwa le katse.

Ke dula fela le lelapa la me mo motseng ono wa Batlamele. Mosadi wa me ke mooki mme mafatlha a me a dira mophato wa bongwe, fa gofejana ya me e dira mophato wa bongwe.”

Rre Morutlwe le ena a emelela go itsise ba lelapa la gagwe. “Dumela Lekhubu, ke kopa go itsise ba lelapa la me. Nna ke me wa lelapa, Mokwena Morutlwe. Ke dula le bana ba me a babedi, rre wa me e leng ntatemogolo wa bana ba me.

Lelapa la rona ke banna fela ga gonamo motho wa mme. Mosadi wa me o ne a tlhokofala ka kotsi ya sejanaa. Nna itshelela le bana fela. Leitibolo la me, Tuelo o dingwaga di le lesa mngwe, fa gofejane ya me e le dingwaga di le supa. Bana ba me ba tsena sekolo mmogo kwa sekolong sa Bontle Poraemari.”

“Ke lebogela go le itse go raba Lekhubu. “Le nna e re ke le itsise ba lelapa la me. Nna ke me wa mong wa metsi, ke lekhubu. Yo ke mosadi wa me, Phefo. Ke ena motse maisi wa me, fa le bona ke kgona go fitlhelela mo go lona ke ena. Nna ga kena bana, fela kena le baagisane e bong ditlhapi, dikwaga le ditlhare tsa metsi. Ke lebogela go le itse, go simolola gompieng ga kua tla thola ke le senyetsa gonne ke a le itse. Fela ke kopa le nna le tselele gore ke se tshole ke gapeletsega go le etela.”

Dipotso morago ga puiso

1. A o tlhalogantse kgang e o e buisitseng? Kgang eno e bua ka ga eng?
2. Mo kgang ya malome, ga twe lewatle le dirile eng?
3. Ga twe baagi ba motse ba ne ba dira eng fa monna a sena go ba bolelela gore o ne a bua le lekhubu?

5. Dilo tse ke di ratang

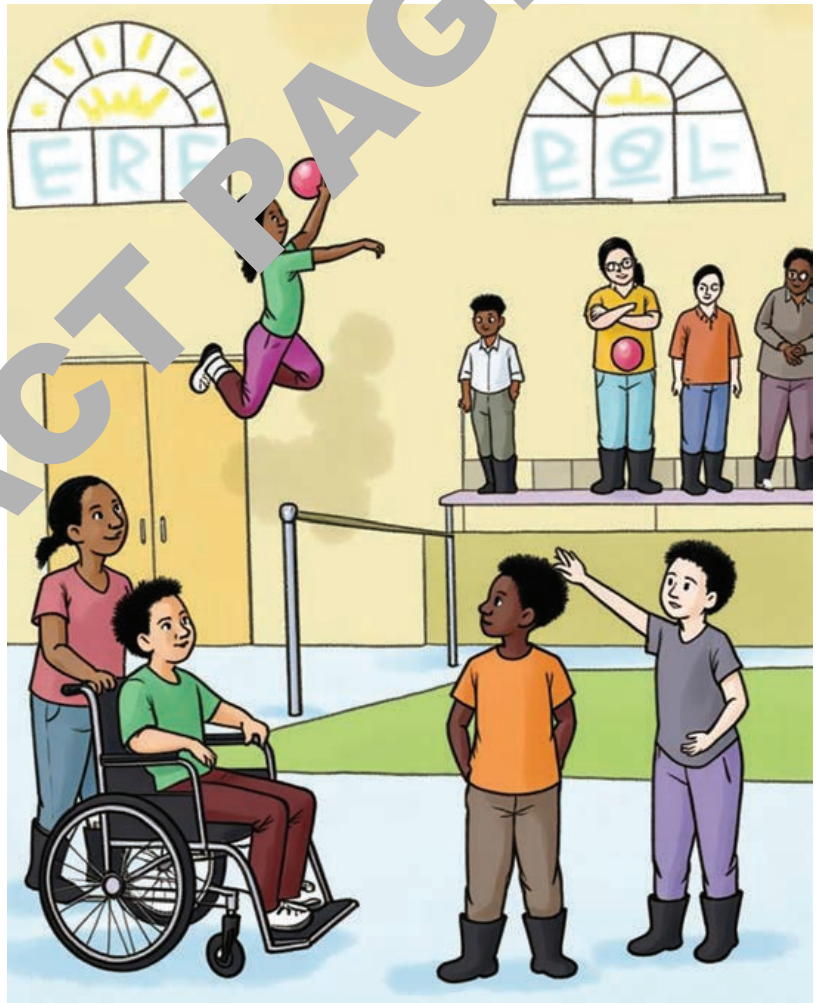
Dipotso pele ga puiso

1. A go na le dilo tse o di ratang? Tlhalosetsa morutabana gore wena ke eng se o se ratang?
2. Ke eng se se dirileng gore o rate selo seo?
3. Selo se o se ratang seo, a o a se kgona kgotsa o tlhoka go katisiwa gore o kgone go se dira?

Rre Seboko: Ke ikgantsha ka wena Pelo, o sebini se se gaisang tota sa dijiminasetiki. Ke solofela fa o tla dira sentle mo diolimpiking tse di tlang. Ke kopa gore fa o ya go ikatisa o tsamaye le nnake wa gago Naga gore a tle a gate mo motlhaleng wa gago.

Pelo: Ke a leboga rre, nka itumela tota fa re ka go bafenyi rotlhe mo motshamekong. Ke tla ya go ikatisa le ene. Naga o rata go tshameka khata, fa nna ke ikatisa e na o rata go tshameka maikoloi. O rile o rata go thuma fela o tshaba gore a ka kgama ke metsi.

Rre Seboko: Ke a tlhaloganya jaanong. Pelo, wena tswelela go ikatisa. Ke tla leka go ikopanya le mme wa gago ka kgang ya ga Naga. A wena o rata motshameko ono wa dijiminastiki? Ke a go bona gore o diragatsa ka matsetseleko (mokatisi o mo opela legofi fa Naga a dutse fa fatshe a ba lebile).

Naga: Mokatisi nna ke tshwere ke boroko, a nka ya go robala fale fa ditulong? Kgotsa ke dule le Bontle fale?

Rre Seboko: Naga, goreng o sa batle go ikatisa le abuti wa gago? A ga o rate motshameko ono? Ke molao wa sekolo gore mongwe le mongwe a tseye karolo mo metshamekong e e leng teng ya sekolo. (Mokatisi o ne a tthalosa a ntse a mo emisa ka ditsetsenkwanane, a mo tsholetsa seledu, a mo phatlalatsa diatla).

Pelo: Naga a o siame? E kete o a lela jaana? Ke bona go le botoka go e re mo tlogele a se e ikatisa. Ke tla fitlha ke bolelela mme gore naga

o ne a lela fa a tshwanetse go ikatisa. Nna ke ikatisa letsatsi le letsatsi gore mmele wa me o tlwaele.

Rre Seboko: Ke mang yo a ratang dijiminasetiki?

Pelo: Nna ke rata motshameko ono ka pelo ya me yotlhe. E bile ke batla go ipona ke emetse Aforika Borwa.

Naga: Nna tota ga ke o rate motshameko ono, bona fela diaparo tsa teng. Ke kgotsofatsa rre le mme fela. Bona fela jaaka ke palelwa.

Rrago bana: Mosimanyana wa me o itumetse e le ruri. Wena Bontle o rata go dira eng? A le wena o rata go thuma? Ga re a tshwanela go le pateletsa go dira sengwe se le se nang kgatlhego mo go sona.

Ngwana mongwe le mongwe o na le selo se a se kgonang botoka kgotsa se a se ratang. Naga o rata go thuma wena o rata eng?

Bontle: Rra nna ke golofetse, ga ke kgone go tshameka metshameko e e tshamekiwang ke bonnake. Nna ke rata netebolo. Nka itumela fa nka tsena mo setlhopheng sa netebolo. Ke rata gape go apaya.

Rre Seboko: Re na le setlhopha sa netebolo mo sekolong sa rona, e bile re ba ntlha ba go bopa setlhopha sa netebolo ya batho ba ditulo tsa maotwana. Ke tla bua le mokatsi wa teng ka moso go re ikwadise mme o simolole le go ikatisa.

Mmago bana: Ke ne ke sa itse gore le ne le sa rate metshameko wa dijiminasetiki. Le re itshwareleng bana ba me go le pateretsa go rata sengwe. Ke a bona gore Naga o itumetse go dira sengwe se a se ratang. Le wena Bontle ke a bona ka boitumelele bo tletseng sefathhego fa o bua ka netebolo. Ke tla ya go gona rekela diaparo tsa motshameko wa netebolo.

Rre Seboko: Ke itumelela gore fa ke lo bitsa le goroge ka bonako. Tota go botlhokwa gore ngwana mongwe le mongwe a dire se a se ratang, e seng se a tlhophetsweng sona. Ke itumelela ditlhopho tsa bana ba lona le gore le tshegetsatsa ditore tsa bona. Bontle o tla simolola ditluto tsa go apaya gompiano, fa nna a emetse go ikwadisetsa netebolo.

Bontle: ijoo, ke itumetse e wena. Ke leba teng gona jaanong. Mme le rre ke tla le apeela letlha le letsatsi. Wena Naga o dire tshingwana eo ya gago ka bonako go tle ke reke go tswa mo go wena.

Rre Seboko: Go siamane, mongwe le mongwe a ye go ikatisa go ya ka se a se tlhophileng. Wena Naga tsamaya go thuma, wena Pelo tswelela go ikwadisetsa dijiminasetiki. Bontle le wena e ya kwa phaposinane ya go apaya. Batsadi le tla emela bana ba lona kwa ntle.

Rre Seboko: Gompiano ke dikgaisano tsa metshameko yotlhe e re nang le yona mo sekolong sa rona. Go tshamekile kgwele ya dinao, netebolo, baapei, ba go thuma jalo le jalo, mme re tlile go utlwa gore bafenyi ba metshameko e ke bo mang. Lo dirile bontle tota, bona jaaka batho ba itumetse.

Motsamaisatiro: Dumelang barutwana le batsadi botlhe ba ba leng ka fa. Ke tlile go bitsa maina a bafenyi ba rona. Ke tshwarisana tiro e le rre Seboko. Pele ke simolola ke kopa tidimalo gore mongwe le

mongwe a utlwe leina la gagwe sentle fa le bidiwa mme morago ke tla kopa legofi le mogolokwane.

Mmaago bana: Ke itumetse e le tota gore re dumeletse bana ba rona go dira dilo tse ba di ratang. Bona fela jaaka ba tletse boitumelo.

Motsamaisatiro: Ke tla simolola ka mofenyi wa go thuma, ene ke Naga. Yo o latelang ke mofenyi wa go opela, ena ke Tetelelelo. Mofenyi yo o latelang ke wa kgwele ya dinao, ene ke Kabelo. Mofenyi wa dijiminasetiki, ena ke Pelo. Mofenyi wa boapei e bile o fitlheetse le madi a go ka ya go ithutela boapei kwa Yuropa, ene ke Bontle. Maga... bagaetsho.

Mmaago bana: Halala! Bana ba me botlhe ke bafenyi. Halala! Ke itumetsa tona.

Pelo: Ke go boleletse rre Seboko gore ke rata se.

Naga: Ke le boleletse gore ke tlike go nna mofenyi ka gonne ke ne ke dira se ke se ratang.

Bontle: Ke ba gaisitse botlhe. Bona e bile ke fitlheetse madi a go ithutela go ya pele.

Dipotso morago ga puiso

1. A o tthalogantse kgang e o e buisitseng? Kgang eno e bua ka eng?
2. Ga twe ke eng tse barutwana ba di ratang?
3. Kwa bofelong go diragetse eng ka barutwana bano?